

การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO

Sustainable Oil Palm Production in Accordance with RSPO Standards

สิริสุดา นูทิมทอง^{1*}, ฌริกา คันธา¹ และ วิสาชา ภูจินดา¹
Sirisuda Noothimthong^{1*}, Karika Kunta¹ and Wisakha Poochinda¹

ได้รับบทความ: 20 มิ.ย. 2563

ได้รับบทความแก้ไข: 24 ก.ย. 2563

ยอมรับตีพิมพ์: 24 พ.ย. 2563

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดของการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (Roundtable on Sustainable Palm Oil: RSPO) โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รายงานและเอกสารทางวิชาการมาตรฐาน RSPO เป็นมาตรฐานสนับสนุนการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการรับผิดชอบต่อชุมชน ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการสวนปาล์มน้ำมัน ผลผลิตมีคุณภาพดีลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังสามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตและการนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ การได้รับรองมาตรฐาน RSPO เป็นการส่งเสริมการบริหารจัดการสวนและการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืนโดยการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน RSPO และผ่านการรับรองส่งเสริมมาตรการการปฏิบัติที่ดีที่สอดคล้องกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามแนวการปฏิบัติของมาตรฐาน RSPO

คำสำคัญ : มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ปาล์มน้ำมัน

ABSTRACT

The purpose of this article was to study the concept of sustainable oil palm production in accordance with the Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) standard. The researchers reviewed relevant literatures, reports, and academic papers. It was found that the RSPO standard is a supporting standard for sustainable oil palm production covering economy, society, environment, and community responsibility. RSPO promotes knowledge and understanding of

¹ คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

¹ Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration Environmental, Bangkok 10240

* ผู้เขียนประสานงาน (Corresponding author) e-mail: kaew_noo@hotmail.com

sustainable oil palm plantation management. It also promotes increasing yield quality, reducing production costs, raising quality of growers life, and reducing environmental impacts. In addition, technology can also be developed for farming and recycling products. RSPO certification promotes sustainable management of plantation and palm oil production. Government and related agencies have implemented sustainable oil palm and palm oil production projects. The government and related agencies have also transferred knowledge to farmers and encouraged farmers to enter the RSPO certification system and get certified. They have been promoting good practice measures consistent with sustainable oil palm production in accordance with the RSPO guidelines.

Keywords: Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO); Sustainable palm oil production; Oil Palm tase

บทนำ

ปาล์มน้ำมันเป็นพืชน้ำมันที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นพืชที่ให้ผลผลิตน้ำมันต่อไร่สูงเมื่อเทียบกับพืชน้ำมันอื่นๆ มีการให้ผลผลิตในระยะสั้นโดยประมาณ 3– 4 ปีหลังการปลูก เป็นพืชยืนต้นที่ให้ผลผลิตได้มากกว่า 25 ปี สามารถนำไปทดแทนน้ำมันพืชชนิดอื่นได้เป็นอย่างดี เช่น น้ำมันถั่วเหลือง ถั่วลิสง มะพร้าว และน้ำมันอื่นๆ และเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ปี พ.ศ. 2561 ทั่วโลกมีปริมาณการผลิตและการบริโภคน้ำมันปาล์ม 70.6 ล้านตัน และ 66.4 ล้านตัน ตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.7 และ 38.6 ของปริมาณการผลิตและการบริโภคน้ำมันจากพืชทุกชนิด แหล่งผลิตปาล์มน้ำมันหลักของโลกอยู่ในภูมิภาคอาเซียน คือ อินโดนีเซียและมาเลเซีย ซึ่งมีผลผลิตน้ำมันปาล์มดิบ 39.5 ล้านตัน และ 19.7 ล้านตัน ตามลำดับ (สัดส่วนรวมกันร้อยละ 83.8 ของผลผลิตโลก)[1] สองประเทศนี้ยังเป็นผู้ส่งออกน้ำมันปาล์มรายใหญ่ของโลก มีสัดส่วนส่งออกรวมกันเกือบร้อยละ 90 ของปริมาณส่งออกรวมในตลาดโลก ประเทศไทยถึงแม้จะมีผลผลิตน้ำมันปาล์มสูงเป็นอันดับ 3 ของโลก แต่มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 3.9 ของผลผลิตน้ำมันปาล์มโลก จึงไม่มีบทบาทที่จะกำหนดทิศทางราคาปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มในตลาดโลกเช่นเดียวกับอินโดนีเซียและมาเลเซีย

เมื่อมีความต้องการใช้น้ำมันปาล์มเพิ่มขึ้น ทั้งเพื่อการบริโภคและการใช้เป็นพลังงานทดแทนส่งผลให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมและไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกปาล์มน้ำมัน รวมถึงการเพาะปลูกอย่างไม่ถูกวิธี เช่น แฉ่วถางป่าเพื่อการปลูกปาล์ม การปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ป่า เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพรวมถึงปัญหาการเอารัดเอาเปรียบแรงงานและเกษตรกรรายย่อย ส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชนท้องถิ่น คณะกรรมการนโยบายปาล์มน้ำมันแห่งชาติ (กนป.) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการการเกษตรและอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน และผลิตภัณฑ์จากปาล์มน้ำมันและติดตามให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำมันปาล์มดิบทั้งระบบ เช่น ผลผลิตต่อไร่ต่ำ อัตราน้ำมันในผลผลิตน้อย ต้นทุนการผลิตสูง เป็นต้น โดยกระทรวงอุตสาหกรรมได้ออกประกาศกำหนดให้โรงงานรับซื้อวัตถุดิบที่มีอัตราน้ำมันไม่น้อยกว่าร้อยละ 18 สำหรับโรงหีบแยก (รับปาล์มทั้งทลาย) และไม่น้อยกว่า 30% สำหรับโรงหีบรวม (รับเฉพาะผล) ผลผลิตที่เข้าโรงงานมีคุณภาพสม่ำเสมอ เกษตรกรได้ราคาตามปริมาณน้ำมันของวัตถุดิบที่ส่งขาย โดยประกาศกระทรวงฯ ฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2562[2] อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวนี้เป็นมาตรการควบคุมการผลิตให้มีคุณภาพ ซึ่งไม่ใช่มาตรการที่ควบคุมพื้นที่เพาะปลูกหรือวิธีการปลูกปาล์มน้ำมันของ

เกษตรกร จากผลกระทบจากการขยายพื้นที่ปลูกปาล์มดังกล่าวจึงเกิดการต่อต้านน้ำมันปาล์มและผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปาล์มขึ้นในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในสหภาพยุโรป

ดังนั้นในปัจจุบันจึงมีการพัฒนามาตรฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการผลิตน้ำมันปาล์มอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเลือกพื้นที่เพาะปลูก การบำรุงรักษาต้น การเก็บเกี่ยวผลผลิตและกระบวนการผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในปีพ.ศ.2547 องค์กรกองทุนสัตว์ป่าสากลหรือ World Wide Fund for Nature (WWF) ร่วมกับภาคเอกชนทางด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ก่อตั้งองค์กรเพื่อการเจรจาสำหรับการผลิตน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืน (Roundtable Sustainable Palm Oil: RSPO) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่าและการรุกรานพื้นที่ของชนในชนบท เพื่อรักษาผืนป่าความหลากหลายทางชีวภาพและการผลิตปาล์มอย่างยั่งยืน โดยให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการที่ดีแก่เกษตรกรตามแนวทางปฏิบัติของ RSPO เพื่อยกระดับการผลิตปาล์ม น้ำมันและน้ำมันปาล์มตลอดสายการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ จากเกษตรกรโรงสกัดน้ำมันปาล์มและโรงกลั่นน้ำมันปาล์ม มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงสังคมและชุมชน โดยแต่ละส่วนมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันตลอดจนส่งเสริมศักยภาพเกษตรกรในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน[3] มาตรฐาน RSPO มีแนวทางการปฏิบัติจำนวน 8 ข้อในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนและได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO[4] โดยครอบคลุมการบริหารจัดการ การดำเนินงานด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม แนวทางการปลูกปาล์มตามแนวทางปฏิบัติของ RSPO จึงจะเป็นทางออกหนึ่งสำหรับประเทศผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน พร้อมกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน อีกทั้งโรงสกัดน้ำมันปาล์มและโรงกลั่นน้ำมันผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและผู้บริโภคได้รับสินค้าที่ดีมีความปลอดภัย

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตและส่งออกน้ำมันปาล์มและผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปาล์ม ดังนั้นการยกระดับอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันไทยสู่เวทีการค้าโลกที่มีการแข่งขันสูงจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตน้ำมันปาล์มที่มีคุณสมบัติตามตลาดต้องการ ซึ่งแนวทางในการผลิตน้ำมันปาล์มดังกล่าวคือการปฏิบัติตามแนวทางของมาตรฐาน RSPO เพราะมาตรฐาน RSPO มีกระบวนการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมันของประเทศไทย ที่ต้องการสร้างรากฐานการผลิตปาล์มน้ำมันให้มีประสิทธิภาพและมีการผลิตอย่างยั่งยืน ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงให้การสนับสนุนโดยการดำเนินโครงการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืน มีการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน RSPO และผ่านการรับรอง ส่งเสริมมาตรการการปฏิบัติที่ดีที่สอดคล้องกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามข้อกำหนดของมาตรฐาน RSPO และมีการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกน้ำมันปาล์มอื่นๆอีก เช่น Thailand Sustainable Palm Oil หรือ TSPO การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับปาล์มน้ำมันหรือ Good Agricultural Practice for Oil Palm หรือ GAP เป็นต้น ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้เป็นแนวทางสำหรับพัฒนาปาล์มทั้งระบบอย่างแท้จริง หากมีการประกาศใช้มาตรการดังกล่าวอย่างเป็นทางการจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้กับน้ำมันปาล์มของไทยในตลาดโลก อีกทั้งยังช่วยยกระดับประสิทธิภาพการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรและสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืนด้วย

สถานการณ์ปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มในประเทศไทย

ในช่วงต้นปีของปี พ.ศ. 2563 เป็นช่วงที่ปริมาณผลผลิตปาล์มน้ำมันออกตามฤดูกาลมากโดยเฉพาะช่วงเดือนพฤษภาคม แต่ความต้องการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงลดลง เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ซึ่งมีรายงานได้ประมาณการผลิตปาล์มน้ำมันเดือนพฤษภาคมและมิถุนายน จะอยู่ที่ระดับประมาณ 1.67 และ

1.56 ล้านตันตามลำดับ ลดลงร้อยละ 10.83 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเดียวกันของปีพ.ศ.2562 เนื่องจากมีความต้องการน้ำมันในธุรกิจอาหารน้อยลง นอกจากนั้นแล้วราคาน้ำมันปาล์มดิบในประเทศไทยอยู่ที่ 20-21 บาท/กก. แต่ราคาน้ำมันปาล์มดิบของมาเลเซียอยู่ที่ 15.45 บาท/กก. ซึ่งถูกกว่าของไทย 5-6 บาท/กก. ซึ่งหากมีการลักลอบนำเข้าน้ำมันปาล์มดิบเข้ามาจะทำให้ราคาผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรต่ำลง[5] ปัญหาราคापาล์มน้ำมันตกต่ำจากสถานการณ์โควิด-19 และฤดูกาลที่ผลผลิตออกมามาก ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของเกษตรกร กนป.จึงได้เสนอให้มีการกำหนดราคาปาล์มน้ำมัน น้ำมันปาล์มดิบและน้ำมันปาล์มบรรจุขวด 1 ลิตร ตลอดห่วงโซ่การผลิตหาแนวทางขับเคลื่อนกลไกบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มระดับจังหวัด มีมาตรการด้านพลังงานโดยการใช้ น้ำมันปาล์มดิบเพื่อผลิตไฟฟ้าส่งเสริมการใช้ น้ำมันดีเซลหมุนเร็วปี10[6]

ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็ได้มีการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มทั้งระบบปีพ.ศ.2560 – 2579[7] ซึ่งมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการปลูกปาล์ม “พัฒนาปาล์มน้ำมัน น้ำมันปาล์ม ไปสู่อุตสาหกรรมโอเลโอเคมิคอลเพื่อการแข่งขันในการดำเนินธุรกิจในอาเซียน” มีการปฏิรูป 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านนวัตกรรม ด้านมาตรฐาน ด้านพลังงาน ด้านการตลาดและด้านการบริหารจัดการ เป้าหมายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มของไทยไปสู่อุตสาหกรรมโอเลโอเคมิคอลและยกระดับรายได้ของเกษตรกรโดยการแก้ปัญหาดังนี้

1. การปรับปรุงพันธุ์ บริหารจัดการแหล่งน้ำ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้ชาวสวนและส่งเสริมเกษตรกรแปลงใหญ่โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. สร้างเครือข่ายทั้งระบบร่วมกันพัฒนาสัดส่วนของน้ำมัน ซึ่งจะเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3. ลดพื้นที่ปลูกที่บุกรุกพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ 5 แสนไร่และหาพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันทดแทนพื้นที่ดังกล่าว รวมถึงการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมประมาณ 2 แสนไร่ใน 49 จังหวัดเป็นการเพาะปลูกพืชที่เหมาะสมต่อไป

4. สร้างระบบฐานข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกและพยากรณ์ผลผลิตปาล์มน้ำมันที่มีประสิทธิภาพ

5. เร่งรัดให้พระราชบัญญัติปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มมีผลบังคับใช้โดยเร็ว ซึ่งพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนปาล์มน้ำมันและผลิตภัณฑ์จากปาล์มน้ำมัน กองทุนดังกล่าวจะเป็นกลไกในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันของประเทศอย่างเป็นระบบ ในปัจจุบันพรบ.นี้อยู่ในขั้นตอนการการปรับปรุงร่างพรบ.สอดคล้องตามการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มทั้งระบบปี พ.ศ. 2560 – 2579 นี้จะตอบสนองความต้องการของประเทศให้ประเทศมีประสิทธิภาพการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มเท่าเทียมและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ อีกทั้งส่งเสริมการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามพบว่ากนป.ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านการผลิตเป็นหลัก ซึ่งมาตรฐานในการผลิตปาล์มน้ำมันตามทีกล่าวมาข้างต้นจะสนับสนุนการผลิตปาล์มน้ำมันในด้านอื่นๆ

มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันในประเทศไทย

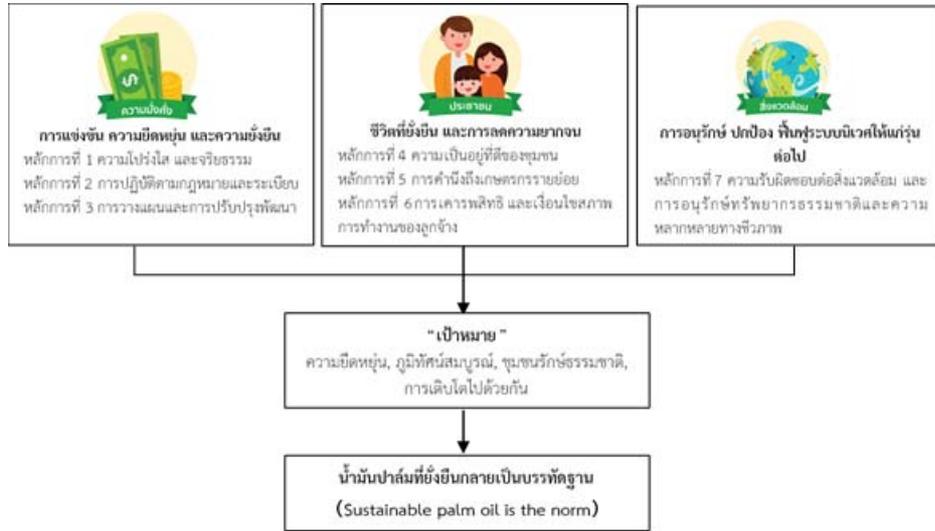
การเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่และวิธีการเพาะปลูกที่ไม่เหมาะสมอย่างรวดเร็วนี้ ผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นกับชุมชนและระบบนิเวศที่เปลี่ยนแปลงไปในพื้นที่ปลูกปาล์มนั้น ส่งผลให้เกิดการกีดกันการค้าจากประเทศคู่ค้าต่างๆ ผู้ประกอบการผลิตปาล์มน้ำมันและสินค้าที่เกี่ยวข้อง จึงจำเป็นต้องปรับตัวในการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานความยั่งยืน เช่น Certified Sustainable Palm Oil (CSPO) หรือการ

รับรองมาตรฐาน RSPO มาตรฐาน Rainforest Alliance มาตรฐาน International Sustainability and Carbon Certification (ISCC) เป็นต้น เพื่อให้ประเทศผู้นำเข้ามีความมั่นใจว่ามีการตรวจสอบที่เป็นมาตรฐาน การผลิตอย่างยั่งยืนและสื่อสารความเสี่ยงได้ตรงกับกระแสผู้บริโภค ในทุกผลิตภัณฑ์ที่มาจากปาล์มน้ำมันและ น้ำมันปาล์ม ดังนั้นการผลิตปาล์มน้ำมันจากเกษตรกรที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO จึงมีความต้องการ เป็นอย่างมาก นับว่าเป็นแรงกระตุ้นให้กับประเทศไทยที่เป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์ปาล์มน้ำมันอันดับ 3 ของโลก ในการเริ่มผลักดันให้ไทยมีมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันให้เป็นที่ยอมรับของประเทศคู่ค้า เพื่อเพิ่มศักยภาพ ในอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันของไทยในเวทีการค้าโลก

ในประเทศไทยนั้นการรับรองมาตรฐาน RSPO ได้รับการสนับสนุนตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 โดยองค์กร ความร่วมมือระหว่างประเทศเยอรมัน (German agency for development cooperation: GIZ) ซึ่ง สนับสนุนการผลิตน้ำมันปาล์มสำหรับพลังงานชีวมวล (Bio-energy) ต่อมาด้วยความร่วมมือของ GIZ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) และหน่วยงานอื่นๆ ริเริ่มโครงการเพิ่มผลผลิต ปรับปรุงคุณภาพของ ผลผลิตปาล์มสด (Free Fruit Bunch: FFB) และเสริมสร้างการเพาะปาล์มอย่างยั่งยืนผ่านวิธีการปฏิบัติที่ดี (Best practice) และการอบรมโดยเริ่มจากโรงสกัดน้ำมันปาล์ม 4 แห่งในจังหวัดกระบี่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดชลบุรี[8] นำไปสู่การพัฒนามาตรฐานปาล์มน้ำมันสำหรับประเทศไทย โดยสำนักงานมาตรฐาน สินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำร่างมาตรฐานสินค้าเกษตร เกี่ยวกับ “แนวทางการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืนของประเทศไทย (TSPO)” เพื่อยกระดับ น้ำมันปาล์มให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล[9] นอกจากนั้นแล้ว มกอช. ยังได้พัฒนาแนวทางการปฏิบัติ ทางการเกษตรที่ดีสำหรับปาล์มน้ำมันหรือ Good Agricultural Practice for Oil Palm หรือ GAP ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ซึ่งเกษตรกรได้นำประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง จากการศึกษาของ สุธัญญา ทองรักษ์ และคณะ[10] พบว่า แนวทางการพัฒนาในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยอย่างมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตาม มาตรฐาน GAP และ RSPO ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยสู่กลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่เข้า ร่วมโครงการวิจัยและการฝึกอบรมกลุ่มเกษตรกรนาร่องเดิมและกลุ่มเกษตรกรที่จัดตั้งใหม่ โดยได้ข้อเสนอเชิง นโยบายเพื่อพัฒนาเกษตรกรรายย่อยอย่างมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนประกอบด้วย 1) การ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันบนพื้นฐานข้อมูลและความรู้ และ 2) การส่งเสริมให้ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนครอบคลุมมิติความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้าน สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีที่มาจากความต้องการใช้น้ำมันปาล์มที่เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะใช้เป็นพลังงานทดแทน ก่อเกิด ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงปัญหาการ เอร็ดเอาเปรียบแรงงาน จนเกิดการต่อต้านน้ำมันปาล์มและผลิตภัณฑ์จากน้ำมันปาล์ม ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้เสีย จากทุกภาคส่วน ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ม น้ำมัน โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม ผู้ผลิตสินค้า นักลงทุน และ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ได้จัดตั้งองค์กร RSPO ขึ้น จัดทะเบียนอยู่ที่สวีเดนและแลนด์ และมีสำนักงานอยู่ที่มาเลเซียและอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้เกิดการผลิตปาล์มน้ำมัน อย่างยั่งยืน โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและแนวทางปฏิบัติให้แก่เกษตรกร โรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม และโรงกลั่นน้ำมันปาล์ม โดยมีแนวทางปฏิบัติ (Principles) จำนวน 8 ข้อ(ภาพที่ 1) สำหรับการผลิตปาล์ม น้ำมันอย่างยั่งยืนมาตรฐาน RSPO กำหนดขึ้นเพื่อยกระดับการผลิตปาล์มน้ำมันตลอดสายการผลิต มุ่งเน้น ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ[11] ซึ่งปัจจัยสำคัญสำหรับการได้รับการ รับรองมาตรฐาน RSPO นั้นคือพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันต้องเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ การปฏิบัติตามกฎหมาย แรงงานอย่างเคร่งครัด มีการป้องกันดิน น้ำ สภาพแวดล้อม เช่น ใช้สารเคมีเท่าที่จำเป็นตามความเหมาะสม

ลดการปนเปื้อนสารเคมีในน้ำและดิน มีการจัดเก็บภาชนะบรรจุสารเคมีที่เหมาะสมและถูกต้อง มีการฟื้นฟูดินและห้ามใช้วิธีการเผาในทุกรณี

ภาพที่ 1 หลักการของการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (Roundtable on Sustainable Palm Oil; RSPO) (ดัดแปลงจาก[12])

มาตรฐาน RSPO เป็นมาตรฐานระดับนานาชาติแบบสมัครใจ (Voluntary standard) ไม่มีการบังคับให้เกษตรกรต้องผ่านการรับรอง ซึ่งเกษตรกรไทยยังมีการรับรู้เกี่ยวกับมาตรฐานดังกล่าวไม่มากนัก แม้ว่าจะมีภาครัฐขับเคลื่อนนโยบายการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO ก็ตาม ภาครัฐได้ร่วมมือกันระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรและ GIZ ดำเนินโครงการผลิตปาล์มน้ำมันและน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืนตามมาตรฐาน RSPO มีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติตามมาตรฐาน RSPO สำหรับเกษตรกรรายย่อย เพื่อส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรให้เข้าสู่มาตรฐาน RSPO และผ่านการรับรองซึ่งในปี 2562 ประเทศไทยมีกลุ่มเกษตรกรรายย่อยที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO จำนวน 15 กลุ่ม[13] การกำหนดมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันของประเทศไทยสืบเนื่องมาจากสถานการณ์การผลิตพืชอาหารทางการเกษตรในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการผลิตพืชอาหารปลอดภัยสำหรับการบริโภคในประเทศและการส่งออก เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพของประชากรและปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มมากขึ้น และข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับการส่งผลิตผลทางการเกษตรไปจำหน่ายยังประเทศต่างๆ ที่มีข้อบังคับว่าด้วยสินค้าทางการเกษตรที่จะนำเข้าประเทศนั้นๆต้องผ่านมาตรฐานการรับรองที่เป็นสากล ทำให้มีการผลักดันการพัฒนาการผลิตการแปรรูปสินค้าอาหารและมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยขึ้นมา

มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับปาล์มน้ำมัน (GAP) และมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (RSPO)

นอกจาก RSPO แล้วสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้กำหนดมาตรฐาน GAP เพื่อการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับปาล์มน้ำมัน มาตรฐานนี้มีข้อกำหนดและกระบวนการต่างๆที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับมาตรฐาน RSPO โดยข้อกำหนดของมาตรฐาน GAP เน้น

กระบวนการได้มาซึ่งผลผลิตที่ดีประกอบด้วย แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุดิบอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษาและการขนย้ายผลิตผลภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพและการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนข้อกำหนดของมาตรฐาน RSPO จะเน้นในด้านกระบวนการต่างๆที่แสดงออกอย่างชัดเจน ได้แก่ ความมุ่งมั่นให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบ ความมุ่งมั่นให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการใช้เงินในระยะยาว การใช้วิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดของผู้ปลูกปาล์มน้ำมันและโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม ความรับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ ความรับผิดชอบต่อพนักงานบุคคลและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากผู้ปลูกปาล์มและโรงงานสกัด การพัฒนาการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ใหม่อย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและความมุ่งมั่นในการปรับปรุงกิจกรรมหลักอย่างต่อเนื่อง

ตามที่กล่าวไปแล้วกระบวนการผลิต รูปแบบการเพาะปลูกและการจัดการ การจัดทำเอกสารและฐานข้อมูลกลุ่มที่สอดคล้องกับระบบที่ต้องการขอการรับรองนั้น จะได้รับการพัฒนาจากการดำเนินการตามมาตรฐาน GAP และมาตรฐาน RSPO อย่างไรก็ตามจากการปฏิบัติของเกษตรกรในประเทศไทยพบว่ามาตรฐาน GAP นั้นเน้นการดำเนินการกับเกษตรกรที่เป็นรายบุคคล ต่างจากมาตรฐาน RSPO ที่ให้ความสำคัญของการปลูกปาล์มการผลิตปาล์มน้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันปาล์มทั้งระบบโดยรวมไปถึงภาคส่วนอื่นๆด้วย ส่งผลให้ลดความขัดแย้งของทุกภาคส่วนในการผลิตปาล์มน้ำมัน (reduction of social conflicts) ซึ่งการขอรับรองนั้นมาตรฐาน GAP ไม่มีค่าใช้จ่ายในการขอรับรอง สำหรับมาตรฐาน RSPO มีค่าใช้จ่ายเป็นค่าธรรมเนียมสมาชิก RSPO จำนวน 2,000 บาทต่อปี รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายในการตรวจประเมินจากหน่วยงานรับรองต่างประเทศ[14] ทั้งนี้ทั้ง 2 มาตรฐานนี้เป็นการพัฒนาการเพาะปลูกปาล์มอย่างยั่งยืนและสร้างความตระหนักให้กับเกษตรกรรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ใส่ใจต่อการผลิตปาล์มน้ำมันและผลิตภัณฑ์จากปาล์มน้ำมันทุกขั้นตอนและกับทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วม โดยตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบรายละเอียดของทั้ง 2 มาตรฐาน

การรับรองมาตรฐาน RSPO ในประเทศไทย

ประเทศไทยได้พัฒนาการปลูกปาล์มน้ำมัน ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกปาล์มน้ำมันโดยผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO ที่เป็นการผลิตที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดในต่างประเทศ เนื่องจากสามารถระบุที่มา (Traceability) ของปาล์มน้ำมันและผลิตภัณฑ์จากปาล์มน้ำมันได้ ถึงแม้ประเทศไทยจะมีการใช้ปาล์มน้ำมันในประเทศเป็นหลัก แต่มีการส่งออกในรูปแบบที่แปรรูปแล้ว เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดอีกทางหนึ่ง ส่งผลให้การรับรองมาตรฐาน RSPO มีผลต่อการส่งออกผลิตภัณฑ์น้ำมันปาล์มดังกล่าว RSPO จึงมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตน้ำมันปาล์มของประเทศไทย

อย่างไรก็ตามในประเทศอินโดนีเซียในช่วงปี พ.ศ. 2555 นั้นพบเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับรองมาตรฐาน RSPO มีจำนวนน้อย เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐานสูง ทั้งยังได้รับค่าชดเชย (Premium) จากผู้ประกอบการแปรรูปปาล์มน้ำมันปลายน้ำของกระบวนการผลิตน้อย[15] และยังพบว่ามาตรฐาน RSPO นั้นไม่ได้แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านการอนุรักษ์สูง (High Conservation Value Forest: HCVF) ไม่ได้รับการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เกษตรกรที่จะขอการรับรองมาตรฐาน RSPO นั้นจะไม่สามารถปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามพื้นที่ HCVF ดังกล่าวนั้นรัฐบาลอินโดนีเซียยังจัดสรรให้ทำกิจกรรมอื่นๆในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกัน สำหรับประเทศไทยมีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ HCVF เพื่อค้นหาศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าวที่อาจจะได้รับผลกระทบจากการผลิตปาล์มน้ำมันของ

บทความวิชาการ (Academic Article)

วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร

ปีที่ 4 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

เกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปฏิบัติในการดำเนินการตามกรอบมาตรฐานของ RSPO ที่จะต้องหลีกเลี่ยงพื้นที่ดังกล่าว

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบระหว่างข้อกำหนดของมาตรฐาน RSPO และมาตรฐาน GAP ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเพื่อรับการรับรองมาตรฐาน

ประเด็น	มาตรฐาน RSPO	มาตรฐาน GAP
1. การจัดการข้อมูลเพื่อเข้าสู่มาตรฐาน	- เกษตรกรต้องจัดเตรียมข้อมูลตามข้อกำหนดให้พร้อมและสามารถเปิดเผยได้	- ต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้วัตถุอันตราย การสำรวจ และการป้องกันกำจัดศัตรูพืชและข้อมูลการจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ
2. เอกสารสิทธิ์ที่ดิน	- ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ มีเอกสารสิทธิการใช้ที่ดินและในการใช้ที่ดินปลูกปาล์มน้ำมันต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน	- พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกต้องเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
3. การใช้สารเคมี วัตถุอันตรายทางการเกษตร	- การใช้สารกำจัดศัตรูพืชกระทำโดยวิธีการที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของลูกจ้างครอบครัว ชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม - การจัดการกับศัตรูพืชโรคพืชและชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมโดยวิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน - ใช้สารเคมีไม่ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	- ในการใช้สารเคมีต้องทำตามคำแนะนำหรือตามฉลากและห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้ - พื้นที่ปลูกต้องไม่มีวัตถุอันตรายและจุลินทรีย์ที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในผลผลิต - หยุดใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรก่อนการเก็บเกี่ยวตามช่วงเวลาที่เหมาะสมในฉลากกับการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรแต่ละชนิดหรือให้เป็นไปตามคำแนะนำของทางราชการ
4. การเก็บเกี่ยว	- การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะที่เหมาะสมตามเกณฑ์การผลิต ใช้อุปกรณ์การเก็บเกี่ยว และภาชนะบรรจุที่สะอาดไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อคุณภาพของผลผลิต

บทความวิชาการ (Academic Article)

วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร

ปีที่ 4 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

ประเด็น	มาตรฐาน RSPO	มาตรฐาน GAP
5.การจัดการผลผลิต	<ul style="list-style-type: none"> - มีขั้นตอนปฏิบัติและระบบในการติดตามและตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตปาล์มสด - มีการจัดทำบันทึกและดำเนินการตามระบบการติดตามและตรวจสอบย้อนกลับผลผลิตปาล์มสด 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวแล้ว ต้องไม่มีศัตรูพืชติดอยู่ถ้าพบต้องมีการคัดแยกออก - สถานที่เก็บรักษาผลผลิตต้องสะอาด อากาศถ่ายเทได้ดี สามารถป้องกันการปนเปื้อนวัตถุอันตราย อุปกรณ์และพาหะในการขนย้ายต้องสะอาดและต้องขนย้ายผลผลิตอย่างระมัดระวัง
6. การบริหารจัดการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการบริหารจัดการที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินระยะยาว 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดการการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปฏิบัติตามแผนควบคุมการผลิต
7. การดำเนินการ	<ul style="list-style-type: none"> - มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ ลดของเสียโดยนำกลับมาใช้ใหม่ ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ หลีกเลี่ยงการใช้ไฟในการเผาเพื่อเตรียมพื้นที่ปลูกทดแทน - มีความรับผิดชอบที่มีต่อพนักงาน ลูกจ้าง บุคคล ชุมชน ที่ได้รับผลกระทบจากการผลิต ปาล์มน้ำมัน ไม่จ้างแรงงานเด็ก ไม่เลือกปฏิบัติต่อแรงงาน ป้องกันการคุกคามทางเพศและการใช้ความรุนแรง - มีความรับผิดชอบในการปลูก ปาล์มน้ำมันในพื้นที่ใหม่ ไม่ปลูกในพื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่สูงชันที่อาจเกิดการชะล้างพังทลายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดการน้ำที่ดี ใช้น้ำให้คุ้มค่ากับการลงทุน หลีกเลี่ยงการใช้น้ำที่ปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต - มีวิธีการให้น้ำที่เหมาะสมกับความต้องการของพืชและความชื้นของดิน ลดการสูญเสียน้ำและลดความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ปลูกและพื้นที่โดยรอบ - พื้นที่ปลูกไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายต่อผลผลิต - พื้นที่ปลูกใหม่ไม่เป็นพื้นที่ที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหากมีผลกระทบต้องมี

บทความวิชาการ (Academic Article)

วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร

ปีที่ 4 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

ประเด็น	มาตรฐาน RSPO	มาตรฐาน GAP
		<p>มาตรการในการลดหรือป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - วางผังแปลง จัดทำแปลง หรือปรับปรุงผังแปลงโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยอาหาร สิ่งแวดล้อม คุณภาพผลิตผล และสุขภาพ ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้ปฏิบัติงาน
8.การติดตามตรวจสอบ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการตรวจติดตามการดำเนินงานสม่ำเสมอ และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีทบทวนการปฏิบัติงานด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีหรือทบทวนบันทึกข้อมูลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งเพื่อให้มั่นใจในกระบวนการผลิตและปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมถึงเก็บบันทึกข้อมูลการทบทวนและแก้ไขไว้

ในประเทศไทยยังมีการผลิตน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืนค่อนข้างน้อย มีกลุ่มเกษตรกรอิสระ 4 กลุ่มที่เป็นผู้ปลูกปาล์มน้ำมันรายแรกของโลกที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO ในปี พ.ศ. 2555 คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนยูนิวานิช - ปลายพระยา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนเหนือคลอง - เขาพนม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนสุขสมบูรณ์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนสุราษฎร์ธานี มีเกษตรกรประมาณ 500 รายที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO ถือว่าเป็นการเริ่มต้นของประเทศไทยในการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยได้รับการรับรอง จะช่วยนำไปสู่การผลิตน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืน แต่ยังมีเกษตรกรที่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO เป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2562 มีเกษตรกร 15 กลุ่มหรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 0.9 ของเกษตรกรไทยทั้งหมดที่ผ่านการรับรองมาตรฐานนี้จากการศึกษาของ Innocenti and Oosterveer[16] พบว่าเกษตรกรรายใหญ่ของประเทศไทยนั้นมีความพร้อมทุกด้านที่เข้าการรับรองมาตรฐาน RSPO ต่างจากเกษตรกรรายย่อยที่ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ซึ่ง RSPO นั้นจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรรายใหญ่ ผู้ประกอบการและเกษตรกรรายย่อยที่จะถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้กันและกัน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO และยังคงอยู่ในการรับรองมาตรฐาน RSPO ต่อไปนั้น ควรพัฒนามาจากความรู้ความเข้าใจในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนหรือแม้กระทั่งโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มที่เป็นพันธมิตรกันก็ยินดีสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรับรองมาตรฐานเพราะโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มก็ได้ประโยชน์เช่นกัน และแรงจูงใจเพื่อให้ผ่านการรับรองเกิดจากเมื่อเกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปปฏิบัติก็จะช่วยลดต้นทุนในการผลิต ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ในด้านการผ่านการรับรองมาตรฐานผลตอบแทนที่เปรียบเสมือนผลลัพธ์

ที่ได้หลังจากได้รับผลผลิตแล้ว ซึ่งเกษตรกรจะได้ราคาขายผลผลิตเพิ่มขึ้นที่เรียกว่าราคาพรีเมียม (Premium price) จากโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม[17] ได้รับส่วนลดในการซื้อต้นกล้าปาล์มน้ำมันและปุ๋ย รวมทั้งได้รับเงินปันผลรายปีจากกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจสำหรับเกษตรกรให้ทำการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ไปสู่ RSPO คือ การประกาศใช้ RSPO อย่างชัดเจนและการมีหน่วยงานรับรองภายในประเทศซึ่งจะลดค่าใช้จ่ายในการตรวจประเมินจากหน่วยงานรับรองต่างประเทศ

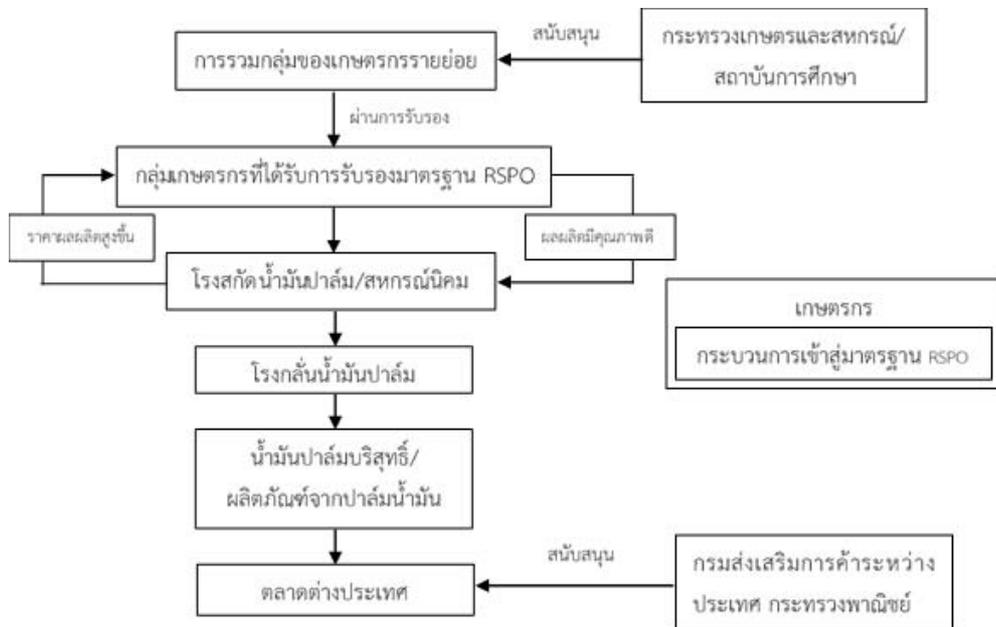
ทั้งนี้กระบวนการตรวจสอบเอกสารสิทธิในที่ดินตามกฎหมายสำหรับการปลูกปาล์มน้ำมันต้องมีความชัดเจนเพื่อเกษตรกรสามารถดำเนินการขอรับรองมาตรฐาน RSPO ได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยสนับสนุนทั้งงบประมาณ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ สถานะที่จัดกิจกรรม การอบรมให้ความรู้ เป็นต้น และการได้รับการสนับสนุนจากสหกรณ์นิคม (Land settlement cooperatives: LSC) ในการส่งเสริมบทบาทให้สมาชิกในสหกรณ์นิคมร่วมกิจกรรมต่างๆ ควบคู่ไปกับการให้บริการที่ตรงตามความต้องการของสมาชิก เช่น มีศูนย์รวบรวมผลผลิตปาล์มน้ำมัน เป็นต้น [18]

ถึงแม้ว่าเกษตรกรยังไม่เห็นว่าการรับรองมาตรฐาน RSPO เป็นเรื่องที่สำคัญมากนัก แต่มาตรฐาน RSPO เป็นเสมือนเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน เกษตรกรจะได้พัฒนาการปลูกปาล์มอย่างเป็นระบบที่แท้จริง ส่งผลต่ออนาคตของเกษตรกรมีที่ดินที่เหมาะสมในการปลูกปาล์มต่อไป การส่งเสริมจากภาครัฐอย่างต่อเนื่องโดยที่ภาครัฐให้การส่งเสริมและกำหนดให้เป็นแผนพัฒนาระดับจังหวัดและเป็นแผนระยะยาวอย่างต่อเนื่อง มีการประกาศใช้ RSPO อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรและโรงงานสกัดน้ำมันได้นำไปปฏิบัติ โดยมีองค์กลางที่เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและนักวิชาการ ให้การสนับสนุนเกษตรกรสามารถผ่านการรับรองมาตรฐาน RSPO เช่น เชิญนักวิชาการมาถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตปาล์มน้ำมันที่มีคุณภาพแก่เกษตรกร การออกเอกสารสิทธิ์การถือครองที่ดินที่ถูกต้องให้แก่เกษตรกร การวิจัยพันธุ์ปาล์มน้ำมันและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับปาล์มน้ำมัน พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีหน่วยงานรับรองภายในประเทศที่สามารถตรวจประเมินตามมาตรฐาน RSPO ได้ โดยกำหนดเป็นมาตรฐานของไทยเองและผลักดันให้เกิดการยอมรับในระดับสากล เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่และข้อจำกัดของประเทศไทยซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรและภาคอุตสาหกรรมเข้าสู่มาตรฐาน RSPO ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งช่วยลดค่าใช้จ่ายในการตรวจประเมินจากหน่วยรับรองของต่างประเทศซึ่งมีอัตราสูง

สรุป

มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (The Roundtable on Sustainable Palm Oil: RSPO) เป็นมาตรฐานที่สนับสนุนให้มีการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน ที่มีแนวทางการปฏิบัติที่ดี ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม การผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนในประเทศไทยเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อกระบวนการผลิตตั้งแต่สวนปาล์ม โรงกลั่นน้ำมันปาล์ม ผู้ผลิตและแปรรูปน้ำมันปาล์มไปจนถึงผู้บริโภคต้องร่วมมือกันเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มไปสู่ความยั่งยืน กระบวนการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนเริ่มต้นจากเกษตรกรได้รับความรู้จากการเข้าร่วมโครงการหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนจัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการสวนปาล์ม น้ำมัน เกษตรกรสามารถปฏิบัติและได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO โดยมีแรงจูงใจจากการขายผลผลิตราคาพรีเมียม (Premium price) ให้กับโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มและได้รับส่วนลดในการซื้อต้นกล้าปาล์มและปุ๋ย รวมทั้งได้รับเงินปันผลรายปี ผลผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO สามารถส่งขายให้กับสหกรณ์นิคมหรือโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มที่รับซื้อผลผลิตที่ได้รับมาตรฐาน RSPO เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการสกัดน้ำมันเพื่อให้ได้น้ำมันปาล์มดิบและส่งต่อไปโรงกลั่นน้ำมันปาล์ม กลั่นเป็นน้ำมันปาล์มบริสุทธิ์

เพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าสำหรับบริโภคและนำไปเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์อื่นๆ สินค้าดังกล่าวจะเป็นสินค้าที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO ที่สามารถส่งออกไปจำหน่ายกับประเทศที่มีความต้องการสินค้าที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO โดยมีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ เป็นผู้ดูแลด้านการส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ กระบวนการของการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนแสดงดังภาพที่ 2 สำหรับมาตรฐาน RSPO นั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือเป็นเครื่องมือพัฒนาเกษตรกรปลูกปาล์มให้ก้าวไปสู่ความยั่งยืน ช่วยลดต้นทุนการปลูก ผลผลิตต่อไร่ราคาสูงขึ้น น้ำมันปาล์มมีคุณภาพดีขึ้น สามารถส่งออกจำหน่ายไปยังตลาดโลก เกษตรกรและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยปกป้องผลประโยชน์ทางสังคม ชุมชนและแรงงานปกป้องสัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม RSPO ยังเป็นมาตรฐานของภาคเอกชนไม่ใช่มาตรฐานที่ภาครัฐกำหนดขึ้น ภาครัฐจึงไม่สามารถเข้าไปมีบทบาทในการที่จะให้เกษตรกรได้รับการรับรอง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเกษตรกรเอง ภาครัฐจึงมีหน้าที่ให้การสนับสนุนเท่านั้นและเป็นมาตรฐานที่มีแนวทางการปฏิบัติ 8 ข้อ ซึ่งเกษตรกรอาจมองว่าเป็นข้อกำหนดที่ทำให้เกิดความยุ่งยากในการทำสวนปาล์ม จึงทำให้เกิดการต่อต้านมาตรฐานนี้ได้ อีกทั้งในการขอรับต้องมีค่าใช้จ่ายสูงเพราะการตรวจประเมินต้องให้ต่างชาติเป็นตรวจประเมินเนื่องจากยังประเทศไทยยังสามารถตรวจประเมินเองได้

ภาพที่ 2 กระบวนการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันเกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของมาตรฐาน RSPO ว่าเป็นมาตรฐานที่จะช่วยให้เกิดการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน มีการจัดการสวนที่ดี มีการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน การบริหารจัดการดิน การบริหารจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยวที่ดีและนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ ส่งผลให้การทำสวนปาล์มน้ำมันเป็นอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืนได้ อีกทั้งช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ผลผลิตต่อไร่ราคาสูงขึ้นและมีคุณภาพดี ในส่วนของภาครัฐนั้นได้ร่วมกันส่งเสริมเกษตรกรให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO มีดำเนินโครงการต่างๆ เช่น โครงการเกษตรแปลงใหญ่ปาล์มน้ำมัน มีการถ่ายทอดความรู้เรื่องมาตรฐาน GAP และมาตรฐาน RSPO การทำการเกษตรอย่างยั่งยืนที่มีผลต่อด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำการฝึกอบรมให้

บทความวิชาการ (Academic Article)

วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร

ปีที่ 4 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

เกษตรกรโดยมีการพัฒนาวิทยากรในพื้นที่เป็นผู้เผยแพร่ความรู้ให้เกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน RSPO เป็นการผลักดันเกษตรกรผ่านการรับรองมาตรฐาน ส่งเสริมมาตรการการปฏิบัติที่ดีที่สอดคล้องกับการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนตามข้อกำหนดของมาตรฐาน RSPO และในอนาคตจะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรในทุกๆพื้นที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน RSPO มากขึ้น

ทิศทางของมาตรฐาน RSPO ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับการรับรองต่อไป เพราะเป็นการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืนมีการจัดการสวนปาล์มที่ดีมีการเพาะปลูกอย่างใส่ใจสิ่งแวดล้อม ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม มีผลไปยังผู้บริโภคและสะท้อนกลับมาถึงผู้ผลิต เกิดความสมดุลที่ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ การดำเนินการควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อมาตรฐาน RSPO ควรผลักดันให้มีมาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันยั่งยืนของประเทศ ไทย (Thailand on Sustainable Palm Oil: TSPO) ที่อิงมาจากมาตรฐาน RSPO ซึ่งตรงกับบริบทของเกษตรกรไทยและง่ายต่อการปฏิบัติมากขึ้น ส่วนการแก้ปัญหาเรื่องของค่าใช้จ่ายที่สูงนั้นควรมีหน่วยงานของประเทศไทยที่สามารถตรวจประเมินได้เองโดยไม่ต้องใช้การตรวจประเมินจากต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- [1] ชัยวัช โขวเจริญสุข. (2563). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2563-2565: อุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน*. กรุงเทพฯ: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา.
- [2] กระทรวงอุตสาหกรรม. (2562). ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดชนิดคุณภาพวัตถุดิบในการผลิตของโรงงานสกัดน้ำมันปาล์ม พ.ศ. 2562.
- [3] อีระพงศ์ จันทนิยม. (2556). *RSPO มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน*. สงขลา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมัน คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- [4] กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555). *การรับรองมาตรฐานการผลิตน้ำมันปาล์มอย่างยั่งยืน RSPO สำหรับเกษตรกรรายย่อย*. เข้าถึงได้จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach.
- [5] กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน. (2563). *ข่าวพลังงานประจำวัน: เกษตรกรลดต้นทุนการปลูกปาล์มน้ำมัน*. เข้าถึงได้จาก <https://dmf.go.th/public/list/data/detail/vid/15008/menu/593>.
- [6] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). *สรุปมติการประชุมคณะกรรมการ นโยบายปาล์มแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2563 (4 มิถุนายน 2563)*.
- [7] กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*.
- [8] Thongrak, S. and Kiatpathomchai, S. (2012). *Impact Study of the Project on Sustainable Palm Oil Production for Bio-energy in Thailand*. (Final Report). Songkla: Faculty of Economics, Prince of Songkla University.
- [9] สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2562). *มาตรฐาน RSPO สู่อุตสาหกรรมพัฒนาปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน. วารสารเพื่อการเตือนภัยสินค้าเกษตรและอาหาร*, 11(2), 7.
- [10] สุทธิญา ทองรักษ์ สิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย และ อีระพงศ์ จันทนิยม. (2559). *การพัฒนาเกษตรกรรายย่อยแบบมีส่วนร่วมในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทพพิทักษ์ปาล์ม จังหวัดตรัง. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 10(3), 185-199.
- [11] อีระพงศ์ จันทนิยม. (2556). *RSPO มาตรฐานการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน*. สงขลา: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมัน. คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บทความวิชาการ (Academic Article)

วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร

ปีที่ 4 • ฉบับที่ 2 • กรกฎาคม – ธันวาคม 2563

- [12] สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2562). มาตรฐาน RSPO มีความสำคัญอย่างไร. *วารสารเพื่อการเตือนภัยสินค้าเกษตรและอาหาร*, 11(2), 6.
- [13] RSPO. (2020). *RSPO*. เข้าถึงได้จาก <https://www.rspo.org>.
- [14] ปริญญา จินดาประเสริฐ และคณะ. (2558). ระบบบริหารจัดการปาล์มน้ำมันอย่างมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน เพื่อเตรียมพร้อมการรับรอง GAP และ RSPO (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการวิจัย การเกษตร (องค์การมหาชน).
- [15] Ruyschaert, D. and Salles, D. (2014) Towards global voluntary standards: questioning the effectiveness in attaining conservation goals the case of the Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO). *Ecological Economics*, 107(C), 438-446.
- [16] Innocenti, E.D. and Oosterveer, P. (2020). Opportunities and bottlenecks for upstream learning within RSPO certified palm oil value chains: A comparative analysis between Indonesia and Thailand. *Journal of Rural Studies*, 78, 426-437.
- [17] พวงเพชร อึ้งวิศิษฏ์วงศ์. (2559). *พัฒนาอุตสาหกรรมปาล์มน้ำมันไทยสู่มาตรฐาน RSPO*. สงขลา: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตภาคใต้.
- [18] Rodthong, W., et al. (2020). Factors Influencing the Intensity of Adoption of the Roundtable on Sustainable Palm Oil Practices by Smallholder Farmers in Thailand. *Environmental Management*, 66, 377-394.